Голос

Темніло. І хоч мені було знайоме тут мало не кожне дерево, багато чого я не впізнавав. Далеко не треба заходити. Тут можуть бути і пастки, і приховані листям землянки.. Далі вже не йди.. Вчора дочка написала свого першого вірша. Недавно лише навчилась писати.. Паво, ти така красива, я ж іще ніколи не бачила тебе.. Як можна думати про те, чого не знав і не бачив? Вона ще нічого не бачила, крім іграшок. Весь час вдома. Часом підем з нею до лісу. Раз вибралися, правда, далеко — аж на верхній Київ. І вийшли на те місце, де колись стояла Десятинна церква. Отак як і тепер, був весняний вечір, поміж каміння пробивалась свіжа трава. Від фундаменту нічого не лишилося. Лише світліли стежки, викладені з іншого каменя.. Поки ми з дружиною розглядали під склом уцілілий фрагмент підвалин, дочка стрибала віддалік по тих стежках, що нагадували про давній храм. Тепер це було невеличке поле на горі. І на ньому кілька схрещених стежок. Лише не протоптаних ногами, а викладених світлішим каменем. Дочка бігала по них, їй подобалося перескакувати з каменя на камінь.. Я закликав її, щоб і вона подивилася крізь шкло на справжній мур, з дикого каменю.. Вона продовжувала стрибати, лише крикнула нам: я знаю., я вже тут була.. Ми ще трохи погуляли, подивились на Поділ, а далі зібрались додому. Було вже досить пізно, а їхати треба аж на другий кінець.. Я не знаю, коли саме згадалися ті її слова, вже набагато пізніше. Ніколи, ні до, ні після ми там з нею не бували, ніхто їй не розповідав.. І тим не менше вона знала.. Тому що вона там була.. Вже була... Коли вона встигла там бути.. Я там ще не встиг побувати, а вона там вже була.. Відтоді минуло кілька нелегких років.. І от вчора знову.. Паво, ти така красива, я ж іще ніколи не бачила тебе.. Вона не знає, що таке пава.. Але знає, що за цією павою ховається світ, зовсім невідомий.. І він манить її..

Попереду на заході велике яскраве сонце. Воно було як ніколи близько. Я заплющив очі і далі йшов. Крізь відхилену щілину ока темно-лискуча колія ще не зовсім підсохлої лісової дороги виходила просто на сонце. Хто хоч раз побачив його, той вже не впаде навіть із зав’язаними

очима. Дорога то підіймалася, то опускалася. Я міцно заплющував очі. аж до болю, і так йшов вперед, у вузькому, одному мені відомому тунелі крізь повну темряву, далі, минувши десяток метрів, поволі прокидався, розтуливши повіки. Я не боявся, що хтось мене зіб’є з ніг. Я вже ходжу нею десять років. Серед дерев багато моїх ровесників. Так воно переважно і є. Десь сорокарічні граби з чорними потьоками по шорсткій корі. Ще гарячий попіл, на який зверху линули кілька відер талої води. 1 на тім місці позастигали різкі вугільні смуги. Вони майже не мають запаху. Все це дерева зими, змерзлі навіть в найлютішу спеку, криві, з міцно заціпленими волокнами. Чого ніколи не скажеш про молоду сосну чи про дику черешню.. Попереду при дорозі височів темний проти сонця горб. Тут завжди багато було мурашників. Там мусить вже розцвісти медунка, вони завжди коло мурашників найперші. Але як на мурашник щось той горб був таки завеликий. Ця місцевість називалася Горілий Пень, далі Чабани, Хотів, княжі давні ґрунти і не одна тут могила. Але це може бути і купа торішнього листя, яке люди мали зібрати тої осені по городах і закопати у відлюдних, найдикіших місцях. Для декого ліс і досі є тим найдикішим, темним володінням, що затягує у смерть. І похапцем зверху кинули кілька лопат глини, щоб не так роздував вітер. Дехто тоді боявся і підходити до лісу.. А потім рідкісні для цих країв морози скували листя, глину і недавній сніг у валун, осунутий при дорозі. В такому панцирі сніг може стояти і до початку літа.. Але трохи ближче я зрозумів, що це не був лід, бо горб дихав, розворушений, відкритий. Я міг тепер вийти на нього. Не боячись провалитись поміж мурашок, став обома ногами, погойдуючись, і подивився згори вниз. Під ногами скреготіла іржава металева маса. Проти сонця усе було темне, згасле, покрите, як і вся земля, одноманітним мохом, а тут на ньому засвітився метал. Заплутані клуби струганої міді, бронзи, різних сплавів сталі — крихкі спіралі мінилися під західним сонцем. При дотику відразу ламалися. їх ще не взяла іржа, хоч і не скажеш, що вони лише з-під різця. За який десяток років зітруться на порох.. Добре, що вчасно розплющив очі, так міг в темряві напоротись на цей горб грудьми.. А де тут знайдеш води змити кров. Треба вертатись, вже пізно, видно, це якась межа.. Торік десь тут в цю пору вперше зблизька побачив зозулю. Вона сиділа не на вершку високого дуба, як це буває, коли чуєш її, а при самій землі, на

найнижчім суку. Вона мовчала. Кажуть, це дуже недобрий знак, коли зозуля з’являється так близько і мовчить. Трохи пізніше, десь через місяць померла мама..

Я повернув назад, але вже не по дорозі, а паралельною до неї стежкою. Треба щось принести дочці, вчора увечері вона раптово заслабла, і дуже просила принести щось з лісу. В такий час все вже мало зацвісти, але пізній сніг усе затримав, і то мабуть недовго. Стежка вийшла на галяву, посередині чорніло згарище. Довкола нього лежало кілька колод, перекинуті пні. Збоку в розвилки двох молодих дубів хтось закріпив високо над землею грубий лом, виглянцуваний посередині руками аж до білого. Ці два дерева теж не стояли на місці. їхня кора, ще гладка зверху, прикривала невидимі гулі м’язів і там, де вони колись наткнулись на залізну річ — обхопили її. втягнули, трохи вигнувши, всередину себе. У тому місці стовбур нагадував мускулястий, одночасно чоловічий і підлітковий торс, перевернутий догори ногами. Приглянувшись, я зауважив, що більшість дерев довкола збудовані за таким же принципом — торс, масивною шиєю втягнутий у землю, а далі, десь на рівні людського зросту, трохи вище чи нижче починався пах. далі роздвоєння нагадувало стиснуті довгі стегна, неприкриті нічим. Хлопці, підтягаючись на цій саморобній перекладині, мабуть і не підозрювали, що з часом мертвою хваткою дерево обів’є метал ще металевішими м’язами, розвинутими у пасі і стегнах бігуна-стаєра, чий трек раптом перетинає масивна чавунна чи залізна жердина, і гак щоразу, за кожним чимраз вужчим колом, яке він долає за рік. чимраз довший — і єдиний вихід для нього, щоб не впасти., єдиним виходом для нього лишається прийняти цей страшний матер’ял в себе, розм’якшити його своєю кров’ю і бігти далі. Там, де руки під тягарем свого тіла впивались в перекладину, саме в тих місцях метал, здавалось, вже трохи розм'як, десь до густини олова.. Згарище було свіжим, можливо, ще вчора чи позавчора то затишну галяву довго обігрівав розкладений посередині вогонь, до пізньої ночі видно хтось не один тут сидів, танцював, пив. їв. І земля трохи відігрілася від недавнього снігу, бо саме тут я коло самого згарища побачив розцвілу медунку. Майже на обвуглених полінах. Видно хтось з присутніх тут, трохи сентиментальніший за інших, зірвав її ще в пуп’янку,

а потім, забавившись, просто забув за неї, і вона на теплому попелі розцвіла вже коли тут не було нікого.. Інакше б її взяли.. Дочка буде дуже рада і такій, трохи вже прив’ялій квітці.. Інакшого подарунку в цьому лісі годі знайти..

Майже відразу за цією галявою починалася друга, менша, набагато темніша і нижча. Можливо, тому що довго вглядавсь у металеву перекладину, аж білу якраз там, де за неї чіплялися такі ж ясні руки.. Чи то, дивлячись на згарище, в очах відродився той вогонь, що так яскраво освітив ті руки, а на меншу, сусідню галяву, кинув контрасну тінь, і від того часу вона там осіла, загускла і важка. Вдень, до заходу сонця така тінь на підсохлім листі, гак тісно збитім, як луска на зашкарублій білій рибі, могла сприйматись за тінь від хмари над лісом.. Але коли поруч запалахкотів вогонь, небо роз’яснілося, зійшла перша зірка.. Коли вернуся додому, вона вже спатиме. Завтра прокинеться, а в скляній банці темніє набубнявіле стебло і квітка на нім. Я так і скажу, що вона зійшла коло вогнища, і теплий попіл поміг їй розцвісти.. Ця темно-рожева квітка з грубим, шорстким як у тютюну листям з'являлася першою, але саме на горбах у молодому грабовому лісі. А в іншому, теж недалеко від дому, молодому дубняку — найраніше з’являється первоцвіт. Вони навіть подібні між собою, первоцвіт і медунка.. Треба було спочатку піти туди самому розвідати, або якось забавити її вдома. Раніше ми часто ходили до того лісу, він набагато ближче і там затишніше. Але вчора не треба було туди йти. Якісь двісті метрів вулицею. Кілька хвилин і вже там.. Коли переходили дорогу, вона щось сказала. Я недочув і нахилився до неї. Не повертаючи голови, вона знов щось промовила, тихо, до себе. Лице її було усміхнуте. Можливо, у вітрі. А може, в неї годі вже почалась гарячка, ще перед тим?.. її лице усе мінилось. Чи я занадто голосно, якось може різко перепитав і вона знітилась, і ще нижче опустила голову. Мені здалось, по її щоках перебігаю якесь світло. Так буває, коли нахилитись до води і порушити її. То відбите світло, а її лице горіло, гасло і знов спалахувало вже в іншім місці — можливо, те світло пульсувало з очей, опущених собі під ноги.. Іще мені здалося, що вона вирвалася далеко вперед, хоч її долонька в моїй долоні, гаряча, лише стискувала пальці: я ще пам’ятаю, що ти є, ще не забула, але мовчи, я ж не маю часу

відповідати, невже ти не розумієш, що я вже далеко попереду, і твій голос вже не наздожене мене., але ти б міг хоч ще трохи підійти за мною?.. Ми вже йшли вздовж бетонного муру, відразу за ним стояла трьохповерхова казарма і кілька її вікон виходили на дорогу. Вони всі до половини були замазані білою фарбою. Я розглядав поверх муру яскраві вогнегасники, пожежні бочки.. Ніде ні душі, лише далеко, аж в самому кінці довгого плацу стовбичила фігура вартового. З-поміж каміння на плацу пробивалась трава — видно не було кому виполоти — усі виїхали на весняні маневри.. Уже видно ліс, але дійшовши кінця муру, дочка, стиснувши руку, повернула назад. Мур невисокий, з провислим над ним колючим дротом. Я підняв її і посадив на плечі. Тепер вона могла бачити вже дальше за мене. Адже я сам недавній солдат. Сонний післяобідній час.. Лише на третьому поверсі крайнє вікно відхилене. Там був мабуть умивальник, бо з вікна піднімався цигарковий дим, сонце якраз освітлювало трохи глибше, за вікном, кілька постатей.. Вернулись попри те вікно. Вона різко повернула назад. Ми знов йшли до зовсім близького лісу. Він чорнів відразу в кінці муру — невисокі дубки, акації., мені вже не терпілось зайти туди, там вже напевно сухо, і там скраю під старим дубом на галяві торік в цей час вже яснів первоцвіт. І от вже кінчається побілений з пульверизатора бетон, перед нами підсохла ґрунтова дорога, праворуч дихає зоране поле, і далеко посередині залишений острівець терну. Колись в тіні того терну якийсь догадливий пасічник завіз вулики, там і спав, і за якийсь час до нього стали ходити по мед. Ми вибралися й собі, і йшли межею через поле, я з дитиною на плечах і дружина попереду. Вона вже доходила до перших вуликів, не оглядаючись на нас. 1 тоді дочка закричала на все поле і почала битись у мене на плечах і рвати на собі волосся. Які ми тоді були глухі, щоб не чути, що довкола нас усе повітря пронизане бджолами, чим ближче до того темного острова.. Ти пам’ятаєш як ми йшли по мед? Може підем на поле, там і далі щось чорніє? А звідти зайдем в ліс.. До перших дерев лишалось кроків десять, не більше, висвітлена груба кора порозтулювала до сонця глибокі різкі тріщини, зеленів лише мох і перша трава.. 1 саме тоді її рука шарпнула мене. Я хочу додому. Може, зайдем хоч скраю, ти ж так мене тягнула сюди, подивимось скраю і підемо додому, ти видко втомилась, правда? Я хочу додому..

Ми повернули і тримаючись за руки, знов пішли, минаючи вузький довжелезний плац, в кінці якого причаївся вартовий з блискучим багнетом, дерев’яний ґанок штабу з помальованими колонами.. На третьому поверсі вікно було далі відхилене, в глибині чути було, як хтось сміявся і кілька постатей без пілоток і далі ловило крізь шибу яскраве сонце. Вона тягнула мене за руку, низько похиливши голову.. Ми проминули казарму, минули стару розкошлану вітром плакучу вербу, дуже багато гілля лежало на землі, на асфальті, ясні, тонкі лозини з набубнявілими бруньками були вже яскраво-жовті.. Вона мовчала, щось розглядаючи під ногами. І вже як доходили додому, вона зупинилась і трохи підняла голову. Ти бачив? — і вона вперше подивилась мені в очі. І довго дивилась, так, якби розглядала вперше. Що бачив? Вона повернулась і далі пішла поруч, але вже сама. Ти бачив, як він дивився?.. Хто дивився? Вона відвернулась і нічого не відповіла. Того ж вечора вона заслабла. Вийшло так, що у всьому моя вина. Ти повів її навмисне до лісу. Дитина гола, роздягнена. Хто в таку пору ходить до лісу.. Нікому не докажеш, що ми так і не дійшли до лісу, хоч і там вже давно нема снігу, просто пройшлися трохи по дорозі й назад. Тепер вже навчений. Краще вже йти сюди, до цього лісу. Якийсь час, коли вона вже видужає треба ходити лише сюди.. Перед вечером вона ще пустила музику і танцювала. Танцювала як вміла відчайдушно, з перевдяганням, аж до упаду, так, що мусили її зупиняти наніч. А вранці заслабла..

Ти бачив, як він дивився?.. Але як вона могла бачити?.. Її голова була низько опущена і не піднімалась аж до дому. Значить, вона знала це наперед.. 1 як саме він міг дивитися.. Звідки їй відомо, як можна дивитися.. І хто подивився?.. Те вікно на третьому поверсі, трохи відхилене — можливо звідти.. Але там нікого не було видно — глибше, за шибою, можна було розпізнати, що там хтось стояв, але ж ніхто не висовувався звідти. Голос справді було чути.. Голос як голос, про що там могло говоритись? Може трохи чимось збуджений.. Ми з’явились внизу і відразу почувся голос.. Значить, вже дивилися, адже голос не встигає за поглядом, він приходить трохи пізніше. Ще треба почекати після блискавки на грім. І коли ми проминули вікно і пішли далі до лісу, голос затих, але. видно, хтось таки продовжував дивитись услід нам, вже коли

ми були під самим лісом, бо що ж тоді штовхнуло її різко повернути назад, і пройти поволі, низько опустивши голову, знову під тим вікном? Хотілось знов відчути, як появляється, наростає голос, який і є лише підтвердженням того погляду, який вона вже знала, не дивлячись? Хто там ще був? В самому кінці плацу вартовий, вона могла його бачити, коли сиділа у мене на плечах. Але він був так далеко, і здається куняв, прислонившись до стовпа. Його багнет аж разив очі. Більше там не було нікого.. Погляд треба не бачити, а чути.. Можливо й так.. Але як ти його почула?.. І де він починається — перед тобою, чи вже позаду, тобі в спину..

Ліс кінчався. Ще кілька задимлених, з чорними патьоками грабів. Попереду, вже в нічному небі сяяло безконечне місто. З вулиці вікна вже не світилися. Двері були зачинені, але на клямці, почеплений за нитку, висів ключ. Розкришені сходи перед дверима розбухли від тепла і вологи ще більше, купа розм’яклого бетону і битої цегли під самим порогом.. Я увійшов у вузький коридор, і не вмикаючи світла, укляк на коліна. Під стіною на паркеті постелено. Так бувало щоразу, коли десь трохи затримувався, щоб не перебивати їм сон. Вона спала за непоштукатуреною і досі стіною. Усе вогке і холодне — сама підлога, подушка, постіль, стіна. Двері до неї були прикриті, але не щільно, і було чути, як вона глибоко дихає.. Вже вмостившись, згадав про медунку, що приткнув, зовсім зів’ялу, під дзеркалом. Встав, набрав у склянку води і поставив її на те саме місце..